

Mindaugas KLUSAS

KELI JUDESIAI – IŠTISAS GYVENIMAS

POKALBIS SU SCENINIO JUDESIO PEDAGOGĖ ALDONA ADOMAITYTE

Žurnalistas Mindaugas KLUSAS rašo apie sceninio judesio dėstytoją, aktorę profesorę Aldoną ADOMAITYTĘ (g. 1948), kurios rapyros teko paragauti ne vienam profesionaliam Lietuvos aktoriumi ar to profesionalumo siekiančiam studentui.

Tikrai ne vienam – kelioms kartoms. Ir tiems, kurie siekė dramos aukštumų, ir tiems, kurie špaga mėgino prasiskinti kelią į muzikos sceną, ir tiems – pasirinkusiems šokį.

SEVERAL MOVEMENTS ARE A WHOLE LIFE

The journalist Mindaugas KLUSAS interviews Aldona ADOMAITYTĖ (b. 1948), a professor of scenic movement at the Lithuanian Academy of Music and Theatre. Several generations of professional Lithuanian actors came up against her duelling sword during lectures and rehearsals, both those who wanted to reach the peaks of dramatic action, and those who wanted to find their way on to the opera or ballet stage.

Aldona Adomaitytė – Valstybinio teatro instituto (GITIS) aspirantė. 1974, sausio 10.
Asmeninis archyvas

Šviesaus atminimo Vytautas Šapranauskas į Aldonos Adomaitytės užsiėmimus visada ateidavo pasitempęs, motyvuotas. O kaip meistriškai, pasiekęs technikos aukštumas, mokėjo kristi! Iš įvairių padėčių ir dar demonstruodamas akrobatinius triukus.

Aistringiausiai špagavosi Marija Korenkaitė ir Ieva Stundžytė, iš vaikinių – Ignas Ciplijauskas ir Almantas Vaišnys. (Žinau, mačiau įrašą.)

Ko tikrai nemačiau, tai Vlado Bagdono ir Gedimino Girdivainio dvikovos Natašos Ogaj spektaklyje „Šokių mokytojas“. Ginklais ten švaistėsi ne tik jie. Nesuvaldomi buvo ir Saulius Sipaitis, Antanas Šurna, Vytautas Taukinaitis. Suprantama, gerokai primokyti fechtavimo specialistės Aldonos Adomaitytės. Lazdą prie jų glaudė ir Rimgaudas Karvelis.

Seniai tai buvo, bet teatro scenoje, Sporto rūmuose, Pasakų parke rengtas masines kautynes ir virusias aistras Adomaitytė prisimena iki šiol. Ir su malonumu.

Nereikia manyti, kad dėstytoja mokė tik špaguotis ir grumtis. Skiepijo ir gražias manieras – mandagiai pasisveikinti, mokėti apsieiti su kostiumo aksesuarais – vėduokle, skrybliumi, apsiaustu, pirštinėmis.

Dar įdomesnis gyvenimas per Aldonos užsiėmimus atsidavė vokalistų specialybę pasirinkusiems studentams. Sporto salėje jos sumanytus pratimus jie darydavo dainuodami harmonizuotas lietuvių liaudies dainas. Nepamiršamas vaizdas, kaip Rafailas Karpis ar Kristina Zmailaitė tindi rindi riuška šokinėja su šokdyne.

Nė vienas nuo profesorės dūrio nenukentėjo, nekrito. Priešingai, pasirinktos specialybės keliuėjo labiau užsigrūdinę, ištreniruotais raumenimis, išlavintais sąnariais, inteligentiški, galantiški. Sakytum, antikinės asmenybės.

Kad visa tai tinkamai perteiktų, Aldona Adomaitytė pati turėjo mokytis, domėtis, ieškoti ir atrasti. O sienos juk ilgai buvo uždaros! Gyvenimas jos tikrai nelepino, tačiau neseniai pedagoginį, mokslinį ir kūrybinį darbą baigusi, o šiame 70 metų sukaktį mininti sceninio judesio specialistė Adomaitytė nesigaili: „Visko pasiekiau savomis jėgomis – be pažinčių ir ‘blatų’. Nė vienam nepavydėjau, niekam neužtvėriau kelio. Manau, pragyvenau įdomų, gal kiek prieštarų, bet labai prasmingą gyvenimą“. Apie tai ir šis pasakojimas.

ĮVYKIS UFOJE

Aldonos vaikystė ir paauglystė prabėgo Suvalkijoje, Pasmargių kaime šalia Marijampolės. Pokario metais gyventa

skurdžiai, nuolat teko kęsti nepriteklius. Adomaičių šeimoje augo devyni vaikai, ilgainiui liko septynios seserys – abu broliai mirė. Vienas per karą dar visai mažiukas, o Algirdą pražudė karinė tarnyba Ufoje.

Atšiauria 1955-ųjų žiemą Algirdas su tarnybos draugu buvo išsiųstas atlikti kažkokios užduoties. Pakeliui miškuose juodu užsnigo. Liko be maisto, šildėsi kūrendami padangas. „Po trijų dienų juos surado, tačiau brolis labai sušalo, ilgai sirgo, ant kojų atsivėrė žaizdos. Vis dėlto tarnybą turėjo ištvirti iki pabaigos. Grįžęs namo netrukus mirė nuo kraujo vėžio. Palaidojome dvidešimt šešerių metų jaunuoli“, – susigraudino Aldona, jauniausia Adomaičių dukra.

Tėvai sunkiai pakėlė sūnaus netektį. Ko gero, kaip tik tada Juozas Adomaitis ir pradėjo kurti akmens skulptūras, kalė ir raižė jose savo skausmą. Tai gražiai įamžino kino dokumentininkas Henrikas Šablevičius filme „Žmogus, einantis namo“.

KAD NEREIKĖTŲ AUGINTI VAIKŲ

Mokslai Aldonai sekėsi. Šešerių ėmė lankyti pradinę Pargių mokyklą. „Žiemą į ją eiti negalėjau, nes neturėjau tinkamų drabužių – gyvenome labai vargingai. Nepaisant to, klasės draugus pasivijau ir pralenčiau“, – prisiminimais dalijosi ji. Igliskėlių aštuonmetę baigė anksčiau už bendramžius. „Tada mama nusprendė: ‘Esi jauniausia, užteks tau ir aštuonių klasių. Liksi pas seseris auginti vaikų’. Nenorėjau su tuo susitaikyti“, – sakė Adomaitytė. Niekam netarusi nė žodžio nuvažiavo į Kapsuko (dabar – Marijampolė) Vinco Mykolaičio-Putino vidurinę internatinę mokyklą – sužinoti, kokių dokumentų reikalaujama į ją priimant.

„Iš tos baimės, kad reikės auginti vaikus, 1962-aisiais įstojau į internatą. Jame davė drabužių, paltą galėjau išsirinkti ir vasarinį, ir rudeninį. Jaučiausi kaip karalienė! Tėvai pamatė, kad grįžtu patenkinta, tai kiek atlyžo“, – pasakojo Aldona. Nuo mažumės linko į mokslus, išsiskyrė guvumu, imlumu, smalsumu. Patiko jai mokyklos disciplina, rytinės mankštos. Per trejus metus sugebėjo „aplankyti“ net 14 būrelių – tiek, kiek mokykloje jų būta: žaidė tinklinį, stalo tenisą, dainavo chore, šoko šokius ir parašutu, dalyvavo turizmo varžybose, pabuvo net radiste. Lietuvių kalbos mokytojos Liudos Viliūnienės skatinama ir parengta, dalyvavo skaitovų konkursuose, pelnė apdovanojimų.

„Nežinau, ar gyvenime būčiau tiek pasiekusi, jei ne ta mokykla. Galėjome plačiai save atskleisti. Be to, išvalgus direktorius Valentinas Spurga buvo surinkęs puikų mokytojų kolektyvą“, – tvirtino Aldona.

KITĄ RYTĄ PO MOKYKLOS

O į dramos būrelį nėjusi, pabijojusi. Nors slapta svajotoji studijuoti aktorystę. Namuose užlipusi ant aukšto vartydavo visokius žurnaliukus su sovietų kino *devicomis*.

„Jos man atrodė tokios gražios! Įsivaizduodavau, kad esu į jas panaši, – šypsodama pasakojo Aldona. – Vis dėlto tėvai pageidavo, kad studijuočiau mediciną, nes chemija man irgi puikiai sekėsi.“

Kitą rytą po mokyklos išleistuvių, vos spėję atsiimti atestatus, su bendramoksliais iš kitos klasės Vaidučiu Kučinsku –

Aldona Adomaitytė – Dukra, Vladas Tautkevičius – Senelis. Andrejaus Makajonoko drama „Užguitas apaštalas“. Režisierė – Nataša Ogaj. Šiaulių dramos teatras, 1972. Asmeninis archyvas

vėliau jis tapo garsiu genetiku – išvažiavo į Vilnių laikyti egzaminų Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar – Lietuvos teatro ir muzikos akademija, LMTA).

NEI KRITIMŲ, NEI MUŠTYNIŲ

1965–1969 metais Adomaitytė studijavo dramų aktorės specialybę. Kursui vadovavo legendinis režisierius Leonidas Lurje ir aktorė Galina Jackevičiūtė, publicisto ir scenaristo Prano Morkaus mama.

Su Aldona mokėsi Pranas Piaulokas, Viktoras Valašinas, Nijolė Bižanaitė, Vladas Baranauskas, Valentina Tėvelytė ir kiti. Antrais metais grupę papildė ką tik iš karinės tarnybos grįžę Gediminas Girdvainis, Vytautas Širka ir Laimonas Vinciušas.

Studentai gyveno bendrabutyje Juozo Tallat-Kelpšos skersgatvyje (dabar – Skapo gatvė). „Stebėjome Regimanto Adomaičio ir Eugenijos Bajorytės draugystės istoriją, – šypstelėjo Aldona. – Į mūsų kursą susirinko vieni biedniokai. Tik Viktoras Valašinas, kolūkio pirmininko sūnus, Vilniuje nuomojosi butą.

Kepėme bulves, blynus, gėrėme kefyra, išėgim skoliname vienas kitam gražesnę drabužį. Tačiau buvome patenkinti. Kaip galėdami lavinomės, plėtėme akiratį, skaitėme daug knygų ir labai rimtai žiūrėjome į savo specialybę.“

Pirmame kurse scenos judesio discipliną pradėjo dėstyti Irena Naujokienė. Tačiau vėžiu sirgusi dėstytoja netrukus mirė. „Kas yra sceninis judesys, per tą pusmetį taip ir nesužinojome“, – atsiduso Aldona.

Aldona Adomaitytė (sėdi) su Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos Choreografijos skyriaus mokiniais minint šio skyriaus trisdešimtmetį. Iš kairės: Svaja Šablevičiūtė, Albina Januškaitė,

Vida Urbanavičiūtė, Marina Pusvaškytė, Stasys Taločka, Irina Bezručko, Rita Šileikytė, Audronis Imbrasas, Jolanta Marcinkevičiūtė, Jolanta Valeikaitė, Vilija Vaickutė, Jūratė Sodytė, Raimundas Maskaliūnas, Aušra Gineitytė.
1982, gruodžio 2. Asmeninis archyvas

Vėliau šią specialybę mėgino dėstyti kitų disciplinų pedagogai, tačiau išsamių žinių neperteikė. Labai stigo praktinių užsiėmimų – nei kritimo technikos, nei muštynių elementų būsimeji aktoriai negavo. Sceninio fechtavimo – taip pat.

MEISTRISKUMO MOKYKLA

1969 metais Leonido Lurje kursas buvo paskirtas į Šiaulių dramos teatrą. „Turėjome savo repertuarą, nusivežėme jau parengtų spektaklių – ‘Poną de Pursonjaką’, ‘Meilę, džiazą ir velnią’. Net pats Juozas Miltinis atvažiavo jo pasižiūrėti“, – prisiminė Adomaitytė.

Daug važinėta po Lietuvą, vaidinta miesteliuose, rengti muzikos, poezijos vakarai – išeita gana gera meistriskumo ir saviraiškos mokykla. Ryga buvo arčiau nei Vilnius, tad lankytasi jos teatruose.

Aldona sukūrė Evos vaidmenį Mamerto Karklelio režisuotame „Vagių baliuje“, jos partneris buvo Pranas Piauokas. Vaidino „Pasimatyme priemiestyje“. Malonūs prisiminimai

LMTA ir VU studentų pasirodymas Aldonos Adomaitytės knygos „Aktoriaus plastikos meno pagrindai“ pristatyme Menininkų rūmuose. 1995, gegužės 4. Asmeninis archyvas

ją sieja su Nataša Ogaj. Šiauliuose ši režisierė statė „Užguitą apaštala“, „Euridikę“. Jūdviejų kūrybinė partnerystė tęsėsi ir vėliau Vilniuje, kai Aldona grįžo iš studijų Maskvoje.

VIENOS AUKŠTOSIOS NEGANA

Trejus metus „atidirbusi už diplomą“ Adomaitytė nukreipė žvilgsnį į Maskvą. Kurso draugai irgi ėmė skirstytis, pakėlė sparnus. Per studijas įsitikinusi, kad plastikos disciplinoms neskiriamas deramas dėmesys, taip pat matydama profesinių įgūdžių stygių rengiant vaidmenis, 1972 metais ji sumanė stoti į Anatolijaus Lunačiarskio sąjunginį teatro meno institutą (GITIS). Ketino studijuoti Scenos judesio katedroje.

Tada šiame institute jau mokėsi Gytis Padegimas, Rimas Tuminas, Jonas Rimantas Vaitkevičius, Gediminas Černiauskas, Giedrius Mackevičius.

Tačiau Aldonos smalsumui patenkinti vien šios aukštosios nepakako. Todėl ji lankė judesio užsiėmimus Boriso Ščiukino aukštojoje teatro mokykloje, Dailės teatro studijoje (MCHAT), Michailo Ščepkino teatro mokykloje.

Ščiukino mokykla, anot pašnekovės, gerokai skyrėsi iš kitų. Ten dėstyta kostiumo istorija, daug dėmesio skirta judesiui, šokiui, ritmikai, manieroms, prancūzų kalbai.

„Nuo ryto iki vakaro lindėjau prasmegusi tuose užsiėmimuose. Perpratau Maskvos mokyklų specifiką, prisiziūrėjau įvairiausių judesio mokymo metodikų. Paskui dar pasiprašiau trijų mėnesių stažuotės Leningrade (dabar – Sankt Peterburgas) pas profesorių Ivaną Kochą. Pamačiau visą judesio specialybės įvairovę, kokios tada būta Sovietų Sąjungoje“, – teigė Aldona.

PIRMIAUSIA – PRAKTIKA

Aspirantūros studijas Adomaitytė baigė 1975-aisiais, o daktaro disertaciją apgynė tik po vienuolikos metų, 1986-ųjų rudenį. Tokia pauzė susidarė neatsitiktinai.

„Disertacijos rašyti neskubėjau. Pirmiausia profesines žinias norėjosi išmėginti praktiškai. Dešimt metų atrinkinėjau pratimus, eksperimentavau, apklausinėjau studentus.“ Šie buvo geriausi Adomaitytės talkininkai.

Dar Maskvoje Aldona gavo Irenos Vaišytės kvietimą dėstyti konservatorijoje. „Galėjau rinktis – buvau kviečiama ir į Minską, ir į Chabarovską“, – pasakojo pedagogė. Viliojo ją ir Operinio parengimo, ir Solinio dainavimo katedrų vedėjai Rimas Geniušas, Zenonas Paulauskas – mokyti būsimų dainininkų.

Nuo 1975 iki 2016 metų LMTA Adomaitytė dėstė scenos judesio ir fechtavimosi disciplinas būsimejiems dramos aktoriams, dainininkams, choro dirigentams – iš viso 1 400 absolventų. Praktikos sėmėsi ir bendradarbiaudama su teatrais, režisieriais.

„Žinojau, kad vokalistams iškyla balso, judesio ir kvėpavimo koordinacijos problemų. Kad dainuodami nepritrūktų oro, sumaniau pratimų, kuriuos galiu vadinti savo atradimais.

Man labai pravertė aktorinio meistriskumo studijos. Skatinau studentus kurti plastinius etiudus. Ir dabar teigiu, kad judesio negali dėstyti žmogus, nebaigęs teatrinio fakulteto.“

Ji susipažino su prancūzų François Delsarte'o judesio samprata, šveicarų kompozitoriaus Emile'io Jaques'o-Dal-

croze'o ritminės gimnastikos sistema ir vengrų kilmės austrų šokio teoretiko Rudolfo von Labano metodika.

Maskvoje Adomaitytei pavyko įsigauti į Aleksejaus Bachrušino muziejaus specialiuosius fondus, atspausdinti Stalino nukankinto režisieriaus Vsevolodo Mejerholdo jude-sio užsiėmimus – 22 iliustracijas. „Apie jo biomechanikos teoriją porino daugelis, tačiau mažai kas žinojo jos esmę“, – sakė ji.

Savo žinias 1983 metais Adomaitytei pavyko pasitikrinti ir Vakaruose. Per seminarą Antverpene jos mokymą labai teigiamai įvertino žymus baletmeisteris Maurice'as Bejart'as. Dėstytoja įsitikino, kad jos praktikuojama metodika nė kiek nenusileidžia vakarietiškajai.

VIENOJ GRETOJ SU BENUA

1986-ųjų lapkritį Aldona Adomaitytė apgynė kandidato disertaciją apie aktorius vokalistų plastinį parengimą. Jos mokslinį darbą rusų kalba suredagavo Liubovė Čiornaja. Iš 250 puslapių paliko tik 150, tačiau disertacija buvo parengta neprilygstamai.

Po daktaro darbo gynimo GITIS'o profesorius, autorite-tingas sovietų teatro istorikas, baletu žinovas Nikolajus Eljašas pasakė: „Nuo 1932 metų, Aleksandro Benua laikų, niekas nėra rašęs apie aktorius vokalistų plastinį parengimą. Ir štai Aldona Adomaitytė, atvažiavusi iš 'broliškos respublikos', pirmoji ėmėsi tokios temos“.

Reakcijos nereikėjo ilgai laukti: lietuvi nespėjus išvažiuoti iš Maskvos, su ja susisiekė TSRS kultūros ministerijos valdininkas. Adomaitytė išgirdo siūlymą parengti scenos judesio mokymo programą aukštųjų muzikos mokyklų studentams.

Kol triūsė prie šios užduoties, atėjo 1989 metai, prasidėjo politinės permainos. Vis dėlto programa „Scenos judesio pagrindai“ buvo išleista, atsidūrė paskutines dienas gyvenančios valstybės bibliotekose ir aukštosiose mokyklose.

Jei dabar Rusijoje pagal jos sukurtą metodiką kas nors dirba – gerai, jei ne – jokio apmaudo Aldona nejaučianti. Nes visos jos žinios atiteko Lietuvos jaunimui. „Mano metodika buvo gana paprasta – visa, kas tuo metu buvo žinoma apie scenos judesio discipliną, susieti su teatine praktika“, – sakė „Scenos judesio pagrindų“ autorė Aldona Adomaitytė.

1995 metais, remdamasi pačios surinktomis ir susistemintomis žiniomis, ji išleido pirmą išsamų „Aktorius plastikos pagrindų“ vadovėlį. 800 iliustracijų leidiniui nupiešė Adomas Matuliauskas.

Knygos „Lietuvos vaidybos mokykla“ sumanymas kilo 2002 metais, kai minėtas Vaidybos katedros 50 metų jubiliejus. „Mintis šovė per Tris karalius. Pamačiau, šalia manęs buvo šitiek teatro garsenybių, pedagogų – Irena Vaišytė, Henrikas Vancevičius, Vytautas Čibiras, Dalia Tamulevičiūtė, Jonas Vaitkus. Tiesiog privalėjau parašyti tokią knygą“, – pasakojo Aldona.

Negailėdama savęs ir artimųjų, pamiršusi apie atostogas, iš namų gindama namiškius, profesorė azartiškai ėmėsi sumanymo. Ir per porą metų, talkinama akademijos dėstytojų ir net 78 absolventų, jį įgyvendino.

Aldona Adomaitytė (viduryje) su Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos Baletu skyriaus 11 c klės mokiniais (pedagogai – Petras Skirmantas ir Beatričė Tomaševičienė). Iš kairės: Margarita Simonova, Audrius Butkys, Kristina Gudžiūnaitė, Paulius Roslekas, Vaida Šniurevičiūtė, Voicechas Žuromskas, leva Svetickaitė, Julija Turkina. 2006 / 2007. Asmeninis archyvas

„PER GREITAI JIE IŠLEIDŽIAMI, PER GREITAI...“

1978–2010 metais su pertraukomis Adomaitytė dėstė Nacionalinės Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų mokyklos Baletu skyriuje – buvo aktorius meistriskumo mokytoja ekspertė.

Dramaturginę medžiagą, pasak profesorės, aktorius privalo perteikti visa savo esybe. Net ir 101-ąjį kartą vaidindamas tą patį, jis turi pasiekti tokios įtaigos, kad žiūrovui atrodytų, jog tai atlieka pirmą sykį. Sėkmė įmanoma tik nuolat lavinant scenos judesį.

„Aktorius reakcija turi būti čia ir dabar. Jis turi sužadinti visas kūno skaidulas, nervinius impulsus. Kodėl visi giria Asmik Grigorian už Salomėjos vaidmenį? Nes tai Algės Savickaitės metodika“, – pabrėžė Aldona.

Profesorei apmaudu, kad aktorius meistriskumo ugdy-mas šiandien susilpnėjęs, o fechtavimo specialybės užsiėmi-mų neliko apskritai. „Akademija neparengė aktorius meis-triskumo dėstytojų. Savo įpėdinių nepaliko nei Irena Vaišytė, nei sceninės kalbos dėstytoja Stefa Nosevičiūtė“, – apgailestavo pašnekovė.

Anot Aldonos, aktorių parengiama gerokai per daug. Nebeliko griežtesnės atrankos, o vaidybos specialybė – tikrai ne iš lengvųjų. „Turi atiduoti save visą, įlįsti į personažą. Keliais judesiais perteikti visą jo gyvenimą. Todėl teatro pedagogas privalo padėti studentui pažinti ir atverti plastines kūno gali-mybes, sužadinti emocinius procesus, kad viskas įsitvirtintų pasąmonėje“, – kalbėjo profesorė.

Jos laikais konservatorijoje etiudai buvo kuriami po keletą metų. Dabar studentai iškart gauna sceną, rengia koncer-tus. „Jei imiesi globoti jauną aktorių, turi matyti perspektyvą, stebėti, visapusiškai jį atskleisti. O dabar jie per greitai išlei-džiami, per greitai... – kalbėjo Aldona Adomaitytė. – Taip ir pradingsta nespėję atsiverti. Prarandame tikrus grynuolius.“

Mindaugas KLUSAS